

O wydawnictwie słownikowym z zakresu biografistyki księgoznawczej

W sierpniu 2016 r. trafił do rąk czytelników *Suplement IV* do *Słownika pracowników książki polskiej*¹. Realizatorem edycji jest profesjonalne Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (dalej SBP); *Suplement* ukazał się w serii „Nauka-Dydaktyka-Praktyka” jako jej 171 pozycja, opracowana redakcyjnie przez zespół w składzie: Magdalena Rzadkowolska (przewodnicząca), Hanna Tadeusiewicz, Agata Walczak-Niewiadomska (sekretarz), działający w Pracowni *Słownika pracowników książki polskiej* przy Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego (dalej BiIN UŁ). Recenzję wydawniczą *Suplementu* sporządziła prof. dr hab. Elżbieta Umińska-Tytoń. Tom był finansowany w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki w latach 2012-2016 oraz dofinansowany przez Wydział Filologiczny UŁ.

Obszerny tom liczy 364 s. dwuszpaltowego druku, jest uzupełniony o indeks alfabetyczny osób i instytucji związanych z książką, zawiera 496 biogramów autorstwa 140 osób. Hasła łączy system symboli graficznych (gwiazdki i strzałki – ich znaczenie objaśniono we *Wstępie*²), każdy życiorys opatrzone bibliografią załącznikową i nazwiskiem autora. Do książki dołączono płytę z tekstem *Suplementu IV*.

Metoda przygotowania biogramów do druku, wypracowana w tomie pierwszym z 1972 r.³, nie zmieniła się ani pod względem merytorycznym ani formalnym, stale obowiązywała instrukcja dla autorów i redaktorów pióra dr Ireny Treichel, zachowano również zakres tematyczny i zasięg chronologiczny, a także ustalone wówczas zasady opisu bibliograficznego. Tyle podstawowych informacji o nowo wydanym kolejnym *Suplemencie* do *Słownika pracowników książki polskiej*, który funkcjonuje w środowisku bibliologów i bibliotekarzy, ogólnie – humanistów różnych specjalności – już od 45 lat i może warto przy tej okazji przybliżyć pokrótce – zwłaszcza młodemu pokoleniu – dzieje tego przedsięwzięcia.

¹ *Słownik pracowników książki polskiej. Suplement IV*, red. M. Rzadkowolska, Warszawa 2016.

² Zob. Redakcja, *Wstęp*, [w:] tamże, s. 5.

³ Zob. *Słownik pracowników książki polskiej*, red. I. Treichel, Warszawa-Łódź 1972.

Koncepcja przygotowania słownika biograficznego pracowników książki polskiej sięga czasów drugiej wojny światowej i wiąże się z osobą doc. Adama Łysakowskiego, który zlokalizował prace w działającym od 1946 r. w Łodzi Państwowym Instytucie Książki; wkrótce – po zlikwidowaniu PIK-u w 1949 r. przejęła je Biblioteka Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu. Kierował nimi w latach 1954-1958 doc. Ksawery Świerkowski⁴. Prace przygotowawcze podjęły niezależne od siebie zespoły powołane w bibliotekach uniwersyteckich, w bibliotekach Polskiej Akademii Nauk (dalej PAN) we Wrocławiu (Ossolineum) i Gdańsku oraz w Książnicy Miejskiej w Toruniu. W 1958 r. ukazał się *Zeszyt próbny Słownika*⁵ i w tymże roku rozproszone prace połączono w powołanej Redakcji w Oddziale Prac Naukowych Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi (dalej BUŁ). Pracami kierowała Redakcja (trzy osoby) oraz Komitet Redakcyjny (18 osób), w skład którego weszli m.in. przewodniczący zespołów pozalódzkich. Funkcję redaktora naczelnego objęła w 1961 r. I. Treichel, starszy kustosz dyplomowany BUŁ. Działaniom patronowała Komisja do Spraw Bibliotek Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, a prowadzone były w ramach „Porozumienia z Państwowym Wydawnictwem Naukowym w Warszawie” (dalej PWN). W 1962 r. opublikowano *Wykaz haseł do Słownika* (ok. 3200 nazwisk)⁶. W toku prac organizacyjnych i redakcyjnych tworzone, stale poszerzane, warsztaty *Słownika* (kilka kartotek, archiwum, materiały ikonograficzne i inne), bardzo ułatwiający przeprowadzenie przedsięwzięcia. W 1964 r. do łódzkiej Redakcji weszła mgr (obecnie profesor) H. Tadeusiewicz i do dziś w niej pozostaje⁷. Ważną sprawą dla planowanej publikacji był dobór haseł i ich objętość oraz pozyskanie kompetentnych autorów. Redakcja i członkowie Komitetu Redakcyjnego nawiązali kontakty z instytucjami i organizacjami związanymi z książką, wykorzystywali osobiste znajomości, aby zapewnić najlepszych specjalistów – badaczy i praktyków, którzy podjęli się przygotowania autorskiego haseł. Pozyskane biogramy podlegały następnie opracowaniu redakcyjnemu, a przed włączeniem do *Słownika* – autoryzacji ostatecznej wersji tekstów.

Przebieg i postęp prac był m.in. przedmiotem obrad Komitetu Redakcyjnego, którego członkowie spotykali się wielokrotnie w Łodzi i współpracujących ośrodkach uniwersyteckich, wrocławskim Ossolineum, Bibliotece

⁴ Zob. K. Świerkowski, *Słownik biograficzny pracowników książki polskiej*, Wrocław 1957 [odb.].

⁵ Zob. *Słownik pracowników książki polskiej. Zeszyt próbny*, red. K. Świerkowski, W. Pawlikowski, I. Treichel, Łódź 1958.

⁶ Zob. K. Świerkowski, *Słownik biograficzny pracowników książki polskiej. Wykaz haseł*, Łódź 1962 [powiel.].

⁷ Zob. m.in. *Hanna Tadeusiewicz – bibliotekarz i bibliolog. Bibliografia publikacji 1966-2004*, oprac. E. Andrysiak, Kalisz 2004; *Profesor Hanna Tadeusiewicz*, [red. Z. M. Wichowa], Łódź 2010, „Sylwetki Łódzkich Uczonych”, z. 101.

Gdańskiej PAN, Książnicy Miejskiej w Toruniu oraz innych placówkach, co integrowało zespół i ułatwiało jego działania. Zakończono je w marcu 1970 r. – przesłano wówczas do Oddziału Łódzkiego PWN pierwszą partię maszynopisu, a w lipcu 1971 r. całość skierowano do drukarni w Łodzi. Pozostała jeszcze korekta odbitek i w grudniu 1972 r. *Słownik pracowników książki polskiej* znalazł się na półkach księgarskich.

Ten pierwszy, najobszerniejszy, tom liczy 1043 dwuszpaltowe strony, zawiera ok. 3000, opatrzonych literaturą przedmiotu, biogramów autorstwa ok. 550 osób.

Dzieła słownikowe o tak szerokim zasięgu chronologicznym i zakresie tematycznym, jaki obejmował wydany *Słownik pracowników książki polskiej*, literatura światowa dotycząca biografistyki księgoznawczej nie miała, zawierał on bowiem życiorysy osób zmarłych od czasów średniowiecza do początku lat siedemdziesiątych XX w., działających w Polsce i poza granicami naszego kraju oraz cudzoziemców pracujących na rzecz polskiej książki. Byli to przedstawiciele wszystkich profesji związanych z książką: kopiści i iluminatorzy rękopisów, drukarze, wydawcy, ilustratorzy, introligatorzy, księgarze, bibliotekarze, bibliografowie, bibliofile, bibliolodzy, działacze różnych towarzystw, stowarzyszeń i innych organizacji. Opublikowany *Słownik* stanowi podstawę źródłową wielu badań nad historią książki, bowiem poprzez działalność osób można poznać funkcjonowanie instytucji produkujących książki i je upowszechniających. Nadto *Słownik* prezentuje ludzi znanych, którzy zasłużyli się dla polskiej książki, oraz tych zagrożonych zapomnieniem, których praca przyczyniła się do rozwoju kultury książki w historycznych granicach Polski i na obczyźnie.

Prace nad kolejnym tomem *Słownika pracowników książki polskiej* kontynuowano w łódzkiej Redakcji (dwie osoby) przy udziale członków Komitetu Redakcyjnego (14 osób) już od 1973 r. Ułatwiły je przyjęte uprzednio założenia metodologiczne doboru haseł, ich wielkości oraz redagowania tekstów, ujednoczenia konstrukcji biogramów (nagłówka, treści, bibliografii załącznikowej), a także istniejący – stale poszerzany – warsztat i doświadczenie, jakie zyskał zespół redakcyjny działający nadal pod kierunkiem I. Treichel. Mimo to prace przedłużały się. Zintensyfikowano je dzięki pomocy dyrektora BUŁ prof. Heleny Więckowskiej (oddelegowała kilkoro bibliotekarzy do Redakcji) i dyrektora Instytutu Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego prof. Bronisława Kocowskiego oraz jego następców, którzy włączyli *Słownik* do programu Instytutu realizującego problem węzłowy „Polska kultura narodowa, jej tendencje rozwojowe i percepcja” w ogólnokrajowym planie prac naukowo-badawczych.

W 1986 r. PWN opublikowało pierwszy nienumerowany *Suplement* do *Słownika*, uzupełniający go w tym samym zakresie o ok. 550 nowych

biogramów pióra ok. 100 autorów⁸. Natomiast zmienił się zasięg chronologiczny: uwzględniono przede wszystkim życiorysy osób zmarłych w latach 70. i 80. XX w., choć znalazły się także postacie działające od XIII w. niezamieszczone w tomie podstawowym.

W *Suplemencie* zamieszczono więcej niż w *Słowniku* haseł tzw. „sygnalizacyjnych”, niepodających pełnych danych biograficznych, bowiem nie udało się ich pozyskać, ale ponieważ chodziło o osoby warte przypomnienia, takie „okrojone” życiorysy mają wskazywać na potrzebę dalszych badań i poszukiwań, zwłaszcza w zakresie źródeł regionalnych. Obok części biograficznej *Suplement* zawiera obszerny indeks alfabetyczny osób i instytucji związanych z historią książki polskiej wymienionych w *Słowniku* i *Suplemencie*; uwzględniono również drukiem kursywnym nazwiska autorów biogramów. Sporządzenie dwu indeksów – następnie połączonych – zajęło wiele czasu. *Słownik* indeksowały w latach 1973-1974 cztery osoby z BUŁ i dwoje członków Redakcji, natomiast *Suplement* tylko redaktorzy: H. Tadeusiewicz i I. Treichel, która opracowała koncepcję wspólnego indeksu tzw. krzyżowego do obydwu tomów oraz system graficznych odnośników kierujących do właściwych tomów publikacji. Indeks stanowi dla czytelników wielkie ułatwienie w pozyskaniu i wykorzystaniu zawartych w słownikowych biogramach informacji o ludziach i instytucjach.

Instytucje księgoznawcze włączono w alfabet, grupując pod hasłami: Biblioteki, Drukarnie, Drzeworytnie, Introligatornie, Księgarnie, Papiernie, Pracownie Iluminatorskie, Skryptoria, a także: Stowarzyszenia, Towarzystwa, Związki. Wydawnictwa odnajdziemy w połączeniu z drukarniami lub księgarniami – w zależności od nakładcy (drukarnik czy księgarz). W obrębie instytucji zastosowano układ alfabetyczny miejscowości, w których one działały, a następnie – według ich nazw albo nazwisk właścicieli.

Tak pomyślany i opracowany indeks spowodował skupienie wszystkich materiałów zawartych w *Słowniku* i *Suplemencie* odnoszących się do osób i instytucji.

To, że pierwszy tom *Słownika* ukazał się bez indeksu (na ten brak wskazywano w recenzjach), stanowiło skutek prozaicznej decyzji – nieprzyznania PWN dodatkowego przydziału papieru. Redakcja postanowiła więc opublikować tylko część biograficzną w przekonaniu, że połączony indeks zamieści w planowanym *suplemencie*. I tak też się stało.

Rok po ogłoszeniu drukiem pierwszego *Suplementu*, w toku prac nad drugim, dzieło swojego życia osierociła redaktor I. Treichel (zm. 4 XII 1987 r.)⁹. Ponieważ drugi członek Redakcji – H. Tadeusiewicz była zatrudniona na stanowisku docenta w Katedrze BiłN UŁ, *Słownik* został bez pracowników.

⁸ Zob. *Słownik pracowników książki polskiej. Suplement*, red. I. Treichel, Warszawa-Lódź 1986.

⁹ Zob. H. Tadeusiewicz, Irena Treichel (1918-1987), „Roczniki Biblioteczne” 1988, z. 2, s. 367-371; też, Irena Treichel jako redaktor „Słownika pracowników książki polskiej”, „Przegląd Biblioteczny” 1989, z. 2, s. 101-109.

W tej sytuacji dyrekcja BUŁ skierowała do prac redakcyjnych kustosza dr. Jerzego Tyneckiego. Po jego śmierci (3 I 1992 r.), w porozumieniu z dyrektorem dr. Janem Janiakiem, H. Tadeusiewicz, kierująca wówczas Katedrą, uzyskała zgodę Senatu UŁ na przeniesienie Redakcji *Słownika* do Katedry; Rektor powołał badaczkę w 1992 r. na kierownika Pracowni *Słownika pracowników książki polskiej*, w której znalazły miejsce wszystkie materiały, warsztat, kartoteki w pudłach i blokach katalogowych. Powołano wówczas zespół redakcyjny w składzie: H. Tadeusiewicz (przewodnicząca), Bogumił Karkowski (sekretarz), Jadwiga Konieczna, Magdalena Kwiatkowska – doktorzy zatrudnieni w Katedrze – oraz mgr Jolanta Soboń (pomoc techniczna) – także pracownik Katedry.

Odtąd intensywnie prowadzone prace, trwające osiem lat, doprowadziły do opublikowania w 2000 r. *Suplementu II*¹⁰, którego edytorem było SBP w Warszawie (PWN zrezygnowało z praw do tytułu); ukazał się jako nr 39 recenzowanej serii „Nauka-Dydaktyka-Praktyka” (recenzenci: prof. dr hab. Janusz Kapuścić i dr hab. Bronisława Woźniczka-Paruzel). Wydany tom zawierał 392 biogramy pióra 113 autorów i liczył 205 s. wraz z własnym indeksem. Nowy edytor w porozumieniu z Redakcją zachował dwuszpaltowy druk, układ graficzny, budowę nagłówków i bibliografii oraz konstrukcję indeksu osób i instytucji. Wszystkie hasła były autoryzowane, co pozwoliło teksty podpisać. Nie zmienił się także zakres tematyczny biogramów, natomiast ich zasięg chronologiczny przesunięto do końca XX w., znalazły się więc w *Suplemencie II* życiorysy osób zmarłych w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, np. I. Treichel (1987)¹¹, Józefy Słomczewskiej (1989)¹², Mirona Kołakowskiego (1993)¹³, Domicelli Staniszewskiej (1997)¹⁴ czy Jadwigi Orzechowej (1999)¹⁵.

Kolejnych dziesięć lat zajęło przygotowanie *Suplementu III*. Ukazał się w 2010 r., podobnie jak poprzedni tom – w Wydawnictwie SBP, w serii „Nauka-Dydaktyka-Praktyka” (nr 121). W skład Komitetu Redakcyjnego serii wchodziła H. Tadeusiewicz – przewodnicząca Zespołu redagującego *Suplement III*, do prac którego zaprosiła J. Konieczną, M. Kwiatkowską,

¹⁰ Zob. *Słownik pracowników książki polskiej. Suplement II*, red. H. Tadeusiewicz z udziałem B. Karkowskiego, Warszawa 2000.

¹¹ Zob. H. Tadeusiewicz, *Treichel Irena (6 VII 1918 Rypin, woj. warszawskie – 4 XII 1987 Łódź)*, [w:] tamże, s. 164-165.

¹² Zob. M. Czarnowska, *Słomczewska-Kornecka Józefa (20 III 1907 Warszawa – 2 II 1989 tamże)*, [w:] tamże, s. 145-146.

¹³ Zob. Z. Żmigrodzki, *Kołakowski Miron (23 I 1911 Częstochowa – 9 I 1993 tamże)*, [w:] tamże, s. 80.

¹⁴ Zob. Z. Sokół, *Staniszewska Domicella (6 IV 1939 Książnice k. Lublina – 17 II 1997 Mielec)*, [w:] tamże, s. 151.

¹⁵ Zob. Z. Sokół, *Orzechowa Jadwiga Eugenia (13 X 1927 Przemyśl – 2 V 1999 Rzeszów)*, [w:] tamże, s. 118.

M. Rządkwolską i A. Walczak-Niewiadomską (pełniła odpowiedzialną funkcję sekretarza, zastępując zmarłego 1 VI 2004 r. B. Karkowskiego). Zamysł stopniowego „odmładzania” Redakcji i włączanie koleżanek, chętnych do działania, posiadających już stopnie naukowe i dorobek publikacyjny, miał na celu wdrożenie ich do działań „słownikowych” – merytorycznych, formalnych, technicznych, aby w trakcie pracy zyskały potrzebne doświadczenie.

Ogłoszony *Suplement III* zawiera 404 biogramy „pracowników książki polskiej” autorstwa 198 osób; tom, wraz z indeksem, liczy 452 strony¹⁶. Hasła wiążące się oznaczono symbolami graficznymi, stosowanymi we wcześniejszych wydanych tomach *Słownika*; Redakcja we *Wstępie* wyjaśniła czytelnikom system owych oznaczeń¹⁷. Był on nie tylko powiązaniem łączących się merytorycznie haseł biograficznych, lecz spełniał także rolę kontrolną. Na przykład jeśli w hasło drukarza „A” podano informację, że kupił oficynę w 1890 r. od drukarza „B”, to w życiorysie tego drugiego musiała pojawić się wiadomość, że w 1890 r. sprzedał swój warsztat typograficzny drukarzowi „A”; w razie jakiegś rozbieżności faktów czy dat trzeba było ustalić właściwe dane. Taka dodatkowa kontrola gwarantowała poprawność merytoryczną i faktograficzną; należała do obowiązków osoby opracowującej teksty redakcyjnie. Kontrola dotyczyła nie tylko haseł łączących się w obrębie pojedynczego tomu, lecz obejmowała także te opublikowane w kolejnych tomach, co stanowi niewątpliwie ich dodatkową wartość

Suplement III do *Słownika* uwzględnił biogramy „pracowników książki polskiej” działających w stuleciach XVIII-XX, zawiera też życiorysy osób zmarłych w pierwszym dziesięcioleciu XXI w.; byli to np. Barbara Lis (2001)¹⁸, Kazimierz Walczak (2004)¹⁹, Janina Obmińska (2006)²⁰, Maria Salomea Wielopolska (2007)²¹, Kazimiera Zabrocka (2008)²² i Jadwiga Andrzejewska (2010)²³.

Z każdym kolejnym suplementem zmieniały się proporcje osób reprezentujących poszczególne grupy zawodowe. W porównaniu z tomem pod-

¹⁶ Zob. *Słownik pracowników książki polskiej. Suplement III*, red. H. Tadeusiewicz, Warszawa 2010.

¹⁷ Zob. Redakcja, *Wstęp*, w: tamże, s. 5.

¹⁸ Zob. E. Pawlicka, *Lis Barbara (2 X 1932 Łódź – 11 IV 2001 tamże)*, [w:] tamże, s. 172-173.

¹⁹ Zob. M. Rządkwolska, *Walczak Kazimierz (15 I 1941 Dubiecko, pow. przemyski – 19 VIII 2004 Łódź)*, [w:] tamże, s. 289-290.

²⁰ Zob. E. Czerniejewska, *Obmińska Janina (28 V 1928 Stanisławów – 5 X 2006 Wrocław)*, [w:] tamże, s. 209.

²¹ Zob. T. Jasińska, A. Łozowska, C. Judek, *Wielopolska Maria Salomea (1 III 1916 Stuttgart, Niemcy – 30 IX 2006 Szczecin)*, [w:] tamże, s. 296-297.

²² Zob. A. Stępień, E. Skibińska, *Zabrocka Kazimiera z d. Plucińska (31 I 1928 Żyrardów – 1 I 2008 Warszawa)*, [w:] tamże, s. 308.

²³ Zob. H. Rusińska-Giertych, *Andrzejewska Jadwiga z d. Żamojto (20 XI 1923 Dąbrowa, pow. Oszmiana, obecnie Białoruś – 24 I 2010 Wrocław)*, [w:] tamże, s. 9-10.

stawowym malała liczba drukarzy, wydawców, introligatorów, bibliofilów, a życiorysy kopistów i malarzy rękopisów (iluminatorów, miniaturzystów, rubrykatorów) w suplementach już się nie pojawiły. Wzrastała natomiast sukcesywnie liczba biogramów bibliotekarzy, zwłaszcza bibliotek publicznych i akademickich. Zwiększała się również reprezentacja bibliologów, pracowników naukowych instytutów uniwersyteckiego kształcenia bibliotekarzy, pracowników informacji naukowej (teoretyków i praktyków), ilustratorów i grafików książkowych. Przy przygotowywaniu *Suplementów*, zwłaszcza III i IV, zadbano o uwzględnienie Polaków działających na rzecz naszej książki za granicą, np. w Londynie, Paryżu i Rapperswilu.

Normalną, choć smutną koleją rzeczy zabiegaliśmy, aby odnotować w słownikowym wydawnictwie zmarłych autorów życiorysów w nim zamieszczonych, znalazły się w nim także biogramy członków Redakcji i Komitatu Redakcyjnego, współpracowników i recenzentów. Jest ich już wielu.

Jeśli zliczyć hasła zamieszczone w pięciu tomach *Słownika* wydanych w latach 1972-2016, należy odnotować ogółem 4842 biogramy „pracowników książki polskiej” żyjących i działających od XI do XXI w., pióra ok. 1100 autorów – to imponujący wynik! Osiągnięto go dzięki gronu oddanych redaktorów i autorów z różnych ośrodków bibliotecznych w kraju, zaangażowanych w realizację wspólnego dzieła, którym udało się stworzyć dobrą, przyjazną atmosferę towarzyszącą tej pracy.

Kolejne tomy *Słownika pracowników książki polskiej* służą już 45 lat trzeciemu pokoleniu Polaków w ich pracy zawodowej, naukowej, publikacyjnej, stanowią cenne źródło do badań nad historią książki i bibliotek w naszym kraju.

Zainteresowani poza opublikowanymi tomami mają także do dyspozycji kartoteki, archiwum i inne materiały (od 1992 r. w Pracowni *Słownika* w Katedrze BiIN UŁ). Są to np. teksty życiorysów, których z różnych względów nie przeznaczono do druku, oraz dokumenty biograficzne i ikonograficzne (fotografie osób, budynków, wnętrz, urzędzeń) znajdujące się w opracowanym archiwum *Słownika* (niekiedy cytowanym w bibliografii do zamieszczonych życiorysów). Powstające w trakcie prac nad *Słownikiem* archiwum i cały warsztat stanowią niejako „uboczne”, ale jakże cenne dobro – służące redaktorom, autorom, współpracownikom i pozostałym osobom informacjami, jakich nigdzie indziej nie uzyskają, a które udostępnialiśmy bez ograniczeń.

Słownik pracowników książki polskiej wykorzystywano, jak pisałam, przy tworzeniu książek, artykułów, prac magisterskich i doktorskich, ale i on sam był przedmiotem ogłaszanych drukiem omówień. W 1985 r. na łamach „Przeгляdu Bibliotecznego” ukazał się artykuł pióra I. Treichel poświęcony przebie-

gowi prac nad realizacją podstawowego tomu *Słownika*, organizacji redakcji, koncepcji doboru haseł²⁴, a tworzący się warsztat prac nad publikacją przedstawiła w „Listach Bibliofilskich”²⁵. *Suplement do Słownika* stał się przedmiotem jej artykułu opublikowanego w 1979 r. w „Przeglądzie Bibliotecznym”²⁶. Ogólnie o *Słowniku* pisała w „Biuletynie Głównej Biblioteki Lekarskiej” H. Tadeusiewicz²⁷, o drugim suplemencie informowała w 1999 r. w „Przeglądzie Bibliotecznym”²⁸, o suplemencie trzecim – w książce *Bibliologia. Problemy badawcze nauk humanistycznych* wydanej w 2007 r.²⁹ oraz w 2010 r. w książce pamiątkowej poświęconej profesorowi Krzysztofowi Migonowi³⁰. Rok 2011 przyniósł wnikliwą recenzję trzeciego suplementu przygotowaną przez dr hab. Marię Kocójową i ogłoszoną w „Przeglądzie Bibliotecznym”³¹. W tymże roku ukazał się tekst A. Walczak-Niewiadomskiej omawiający udział H. Tadeusiewicz w pracach nad *Słownikiem*, zamieszczony w książce pamiątkowej jej dedykowanej³² oraz artykuł pióra H. Tadeusiewicz, M. Rzadkowskiej i A. Walczak-Niewiadomskiej o działalności Pracowni *Słownika pracowników książki polskiej* jako Centrum Badań Biografistyki Księgoznawczej w Polsce, opublikowany w książce pt. *Bibliologia i informatologia*³³. Wymienione prace

²⁴ Zob. I. Treichel, *Słownik pracowników książki polskiej. Przebieg prac nad realizacją publikacji, ich organizacja i metody*, „Przegląd Biblioteczny” 1985, z. 3-4, s. 439-457.

²⁵ Zob. też, *Warsztat Słownika pracowników książki polskiej w Bibliotece Uniwersyteckiej w Łodzi*, „Listy Bibliofilskie” 1983, s. 9-13.

²⁶ Zob. też, *Suplement do „Słownika pracowników książki polskiej”*, „Przegląd Biblioteczny” 1979, z. 3, s. 329-332.

²⁷ Zob. H. Tadeusiewicz, *Słownik pracowników książki polskiej 20 lat w służbie nauki*, „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej” 1994 (druk. 1995), nr 349, s. 47-56.

²⁸ Zob. też, „*Słownik pracowników książki polskiej*”. *Suplement II*, „Przegląd Biblioteczny” 1999, z. 1 i 2, s. 81-82. Zob. też też, *Komunikat o suplemencie II „Słownika pracowników książki polskiej*, [w:] *Rozwój prowincji naszej: życie społeczno-kulturalne ośrodków lokalnych ziem polskich w dobie powojennej 1864-1914: [materiały z Ogólnopolskiej Konferencji Historyków Prasy i Kultury, Skarżysko Kamienna 29-30 października 1992 r.]*, pod red. M. Adamczyka i A. Notkowskiego, Kielce-Warszawa 1993, s. 347-349.

²⁹ Zob. też, *Prace nad III Suplementem „Słownika pracowników książki polskiej”*, [w:] *Bibliologia. Problemy badawcze nauk humanistycznych*, pod red. D. Kuźminy, Warszawa 2007, s. 396.

³⁰ Zob. *O dwu słownikach realizowanych w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informatyki Uniwersytetu Łódzkiego*, [w:] *Książka zawsze obecna. Prace ofiarowane profesorowi Krzysztofowi Migonowi*, [kom. red. B. Bieńkowska in.], Wrocław 2010, s. 107-110.

³¹ Zob. M. Kocójowa, *Słownik pracowników książki polskiej*, „Przegląd Biblioteczny” 2011, z. 3, s. 341-355.

³² Zob. A. Walczak-Niewiadomska, *Udział Profesor Hanny Tadeusiewicz w edycji Słownika pracowników książki polskiej*, [w:] *Ludzie i książki. Studia i szkice bibliologiczno-biograficzne. Księga pamiątkowa dedykowana profesor Hannie Tadeusiewicz*, [red. E. Andrysiak; współpr. red. J. Konieczna, A. Walczak-Niewiadomska, M. Rzadkowska], Łódź 2011, s. 13-16.

³³ Zob. H. Tadeusiewicz, M. Rzadkowska, A. Walczak-Niewiadomska, *Pracownia „Słownika pracowników książki polskiej” jako Centrum Badań Biografistyki Księgoznawczej w Polsce*, [w:] *Bibliologia i informatologia*, pod red. D. Kuźminy, Warszawa 2011, s. 167-172. Zob. też H. Tadeusiewicz, *Prosto do celu*, [w:] *Moja droga do nauki*, red. M. Pawlik, Łódź 2011, s. 227-238.

zamieszczone są w załączonej *Bibliografii*. Wspomnieć jeszcze wypada, iż Redakcja ogłaszała w lokalnej prasie łódzkiej, w ogólnopolskich czasopismach bibliotekarskich, bibliologicznych i innych apele o nadsyłanie propozycji haseł lub gotowych biogramów do kolejnych tomów wydawnictwa.

Tak przebiegały, w skrócie przedstawione, prace zmierzające do opublikowania *Słownika pracowników książki polskiej* – od tomu podstawowego w 1972 r. do *Suplementu IV* w 2016 r.

Wraz z nowo wydanym tomem odchodzę, po 52 latach działalności, z Redakcji i Pracowni *Słownika*. Planowany *Suplement V* będą realizować młodszy, których starałam się dobrze przygotować do pracy i którzy wykorzystując zdobytą wiedzę i doświadczenie, poprowadzą dalej zaczęte przed siedemdziesięcioma laty dzieło, będące chlubą biografistyki księgoznawczej w Polsce*.

Streszczenie

W artykule zaprezentowano wydawnictwo z zakresu biografistyki księgoznawczej pt. *Słownik pracowników książki polskiej*, realizowane w Uniwersytecie Łódzkim – najpierw w Bibliotece Uniwersyteckiej w Łodzi (od 1958 r.), następnie – w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej UŁ (od 1992 r.).

W latach 1972-2016 ukazał się tom podstawowy *Słownika* (1972) i cztery suplementy (1986, 2000, 2010, 2016). Redaktorami naukowymi były kolejno: I. Treichel, H. Tadeusiewicz, M. Rządowolska. Planowany piąty suplement poprowadzi A. Walczak-Niewiadomska. Edytorem *Słownika* było Państwowe Wydawnictwo Naukowe (tomy z 1972 i z 1986 r.) i Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich (tomy z 2000, 2010 i 2016 r.).

Autorka omówiła także zakres tematyczny i zasięg chronologiczny *Słownika*, jego warsztat (publikacje towarzyszące, kartoteki, archiwum); podała ogólną liczbę haseł (4842) i autorów (1100), podkreśliła znaczenie wydawnictwa dla biografistyki księgoznawczej oraz dziejów książki w Polsce.

Słowa kluczowe: słownik biograficzny – biografistyka księgoznawcza – *Słownik pracowników książki polskiej* – historia książki.

* Dziękuję bardzo obecnym i byłym (także pamięci zmarłych – pożegnałam ich opublikowanymi wspomnieniami) redaktorom i autorom *Słownika* za czas wspólnej pracy, która wiele mnie nauczyła i przyniosła pełną satysfakcję zawodową i naukową.

Summary

On dictionary publication from the field of the book studies' biographies

The article presents the dictionary publication from the field of the book studies' biographies *Słownik pracowników książki polskiej (Biographical Dictionary of the Workers of the Polish Book)* prepared in the University of Łódź – first in University Library in Łódź (from 1958) then in the Chair of Library and Information Science UŁ (from 1992).

In the years 1972-2016 there were published the core volume of the *Biographical Dictionary* (1972) and 4 supplements (1986, 2000, 2010, 2016). Their scientific editors were – as follows - I. Treichel, H. Tadeusiewicz, M. Rządowska. The next, planned 5th supplement will be edited by A. Walczak-Niewiadomska. The Dictionary was published by the National Scientific Publishers PWN (volumes from 1972 and from 1986) and The Polish Librarian's Association (volumes from 2000, 2010 and 2016).

The author discussed also subject and chronological scope of the Dictionary as well as its additional sources (associating publications, archive, card file); provided readers with number of its entries (4842) and authors (1100), underlined meaning of the publication for the field of book studies' biographies and for the book history in Poland.

Keywords: biographical dictionary – book studies' biographies – Biographical Dictionary of the Workers of the Polish Book – history of the book.